

Veliko P. Petrov, Stancho G. Stanchev,

HYBRID WAR, THE MOST MODERN CONCEPT OF MILITARY CONFLICTS

Veliko P. Petrov, Stancho G. Stanchev

*Faculty of Artillery, Air Defense and Communication and Information Systems,
National Military University, Shumen, Bulgaria, veliko_pp@abv.bg, stanchev_sg@abv.bg*

Abstract: *This report aims to introduce readers to the "hybrid war", which is the most modern version and form of military conflict that uses all the means and methods of destroying the enemy known to mankind, from the oldest primitive to the latest technology for warfare. The modern understanding of hybrid war is linked to the unclear boundaries between peace and war between state and non-state, between private and public, as well as changes in traditional actors and elements of war. Hybrid war is above all an aggression against the sovereignty and independence of a country.*

Key words: *hybrid war, military conflict, concept*

ХИБРИДНАТА ВОЙНА – НАЙ-МОДЕРНАТА КОНЦЕПЦИЯ ЗА ВОДЕНЕ НА ВОЕННИ КОНФЛИКТИ

Велико П. Петров, Станчо Г. Станчев

“Да победиш врага си, без да се биеш, е върхът на военното изкуство”.

Сун Дзъ, IV в. пр.н.е.

В политическия лексикон терминът „хибридна война“ стана популярен през пролетта на 2014 г. след началото на военния конфликт в Източна Украйна. В най-общ смисъл, с него се обозначават действия на някоя велика държава, осъществявани зад гърба на ирегулярни бунтовнически формации.

Всъщност „хибридната война” или по-скоро хибридните способности за водене на война не са измислени от сега, а водят началото си далеч назад във времето. Дори бегъл поглед в световната военна история дава основание за твърдението, че повечето известни ни войни са съчетание от различни способности, похвати, форми и тактики за водене на война, прилагани успоредно, последователно или самостоятелно. Може да се спомене използването на неконвенционалните способности, съчетавани с чисто военни от войни като Троянската, войните на Римската империя, двете Световни войни, войната във Виетнам, Студената война, Ливан, Грузия, Украйна, Крим, Либия, Сирия, войната на глобалните терористи и особено на Ислямска държава на няколко фронта.

Възникналите през последните години военни конфликти, които започват с „мирни“ антиправителствени акции и завършват с жестоки граждански войни и външна интервенция, могат да се определят като нов тип войни. Те излизат извън рамките на традиционните представи за война, придобивайки комплексен характер, превръщат се в заплетен възел от политически интриги, ожесточена борба за ресурси и финансови потоци, в непримирими цивилизационни сблъсъци. Съдържание на военните действия във войните от нов тип, каквито са хибридните, става не само физическото унищожаване на въоръжените сили на противника, а деморализацията и подчинява-

нето на своята воля на цялото население на държавата.

За създател на „хибридните войни“ се смята френският крал Людовик XIV (1643-1715). По време на подготовката на войната за наследството на Пфалц (1688-1697), той стига до извода, че за Версай ще е по-удобно да действа в немските земи не пряко, а с помощта на зависимите от него германски князе. Така, в случай на поражение, Франция ще може, без да навреди на престижа си, да се отрече от тях, а на победа – да си припише заслугите за нея. Оттук следва и основният принцип на френската политика през следващия XVIII век: формирането на регионални силови баланси чрез използването на малки държави (включително, организирайки дворцови преврати в някои от тях) и насъскването им срещу вражеските велики сили³⁰.

Терминът „хибридна война“ е възкресен от британския военен теоретик Базил Лидъл Харт през 1961, в рамките на формиращата се концепция за „гъвкавото реагиране“. Разбирането за победата като принуждаване на противника към компромис (в условията, когато воденето на войни с непрекъснат фронт е невъзможно) предполага няколко начина за постигането и. Затова и самата концепция за „гъвкавото реагиране“ буквално заимства опита на европейските войни през XVII-XVIII век и предполага следното:

- създаването на приятелски режими в малките държави на границата на противника или на собствената граница;
- войната за изтощаване на противника;
- нанасяне на локално поражение на противника, което да го убеди, че е безсмислено да продължи войната;
- обезценяване на ресурсите на противника.

Всички тези стратегии за постигане на победа възкръснаха в рамките на възприета през 1961 г. американска стратегия за „гъвкаво реагиране“, която и до днес си остава фундамента на военно-политическата стратегия на САЩ. В основата на тази стратегия са заложили три компонента:

- *сдържане* (т.е. убеждаване на противника, че евентуални агресивни действия от негова страна са безмислени заради заплахата да му бъдат нанесени неприемливи загуби);
- *ескалираща доминация* (убеждаване на противника в превъзходството на САЩ в случай, че започне война);
- *принуждаване* (локално използване на сила с цел нанасяне поражение на противника на определен театър на военни действия).

Когато през 2014 г. беше зает Крим от така наречените „зелени човечета“, светът за пръв път се сблъска с една привидно нова форма на война, а именно „хибридната война“. Предприетите от Русия комплексни действия срещу Украйна на практика демонстрират, че правилно планираният и реализиран общ стратегически подход гарантира постигането на необходимия ефект на объркване и неяснота. Умелото избягване на директен военен сблъсък, базиран на цялостна стратегия, осигури на Москва необходимата свобода на действията и спомогна за изпълнението на поставените задачи.

Приложеният в Украйна руски модел е представен в началото на 2013 г. от армейски генерал Валерий Герасимов в доклад за развитието на формите и способите на използване на въоръжените сили. В него се отчита, че правилата за водене на съвременната война съществено са променени, като е нараснала ролята на невоенните способности за постигане на стратегическите цели. Акцентира се на прилагането на политически, икономически, информационни и други невоенни мерки с използване на потенциала на местното население. Фронталният сблъсък на крупни групировки от войски на стратегическо и оперативно ниво се очаква постепенно да отпадне, а широко приложение да получат асиметричните действия, които включват сили за специални операции, провеждане на пропагандна кампания и подкрепа на опозицията в страната.

Днес „хибридната война“ е най-модерната версия и форма на военен конфликт в който се използват всички познати на човечеството средства и методи за унищожаване на противника,

от най-старите примитивни до най-новите технологии за водене на война. Съвременното разбиране за хибридна война се свързва с неясните граници между мира и войната между държавното и недържавното, между частно и публичното, както и промените в традиционните участници и елементи на войните. Хибридна война е преди всичко агресия срещу суверенитета и независимостта на една държава.

Терминът „хибридна война” няма ясна и единна дефиниция, а обобщава в себе си няколко значения – „комплексно и нетрадиционно водене на война”, а също и „аморфно” водене на война. За някои военни стратегии понятието отразява своеобразна еволюция на войната, която се състои в това, че към класическите действия се включват нетипични и асиметрични стратегии и тактики, които целят да ерозират националния суверенитет и да попречат на намеренията на дадена страна, заключаващи се в независими решения и проекти.

„Хибридна война“ е всякакво умишлено и целенасочено въздействие, от всякакъв характер, в условията на противоборство между страните, обхващащ една, няколко или всички области на въздействие, с цел постигането на планирана междинна или крайна цел.

Възможните определения за „хибридна война” (хибридният характер на войните): неконвенционална война; модерна война, обединяваща конвенционалната с „гореща”; високотехнологична война; етап от конвенционалната война; война от ново поколение; съчетание от различни способности, форми и тактики за водене на война или тотална война.

Тя не е ново откритие на военните, а естествена еволюция на войната. В противовес на съсредоточаването на сили, огън и маньовър от конвенционалната война, по-слабите икономически страни изобретиха асиметричния начин за водене на бойни действия. В отговор на това беше създадена концепцията за изпреварващ, превантивен удар за борба с тероризма и всеобхватния подход на НАТО към операциите. При тази концепция се обхващат всички аспекти при управлението на конфликти и е от ключово значение синхронизирането на действията на въоръжените сили с всички правителствени и неправителствени структури в рамките на единна стратегия и план.

В Русия хибридна война е описана през 50-те години в монографията на полк. Евгений Едуардович Меснер³¹ „Метежна война (бунтовническа война)“. Евгений Меснер обръща внимание на процеса на размиване на различието между състоянието на мир и състоянието на война, посочва как се заличават границите между редовните военни подразделения и паравоенните формирования, включително и между недържавните, специални въоръжени социални групи, например престъпните, въоръжени формирования на търговски компании, партийните бойни подразделения и обществено-политическите организации. През последните години характерните черти на практическото използване на концепцията за метежните (хибридни) войни, обогатени с нови технологични разработки (които Меснер предсказва още през 60-те години на XX век, когато пише, че по време на война ще се използват „електронен мозък“ и съвременни технологии), можеха да се видят не само в Украйна, но и по време на войната в Сирия.

През 1999 г. китайската армия също създаде асиметрична стратегия наречена „Неограничена война“ (или „война без граници“), която включва бойни действия във всички съвременни пространства на бойното поле. Други специализирани източници определят хибридна война, като разновидност на дифузната война (разпръснатата война), която е модерна версия на въоръжената битка и дава възможност да се прави всичко, което е забранено при традиционните военни действия.

Първата научна разработка (изследване) се появява през 2008 г. в Американски държавен военен колеж за Ливанската война от 2006 г. В това изследване „Хизбула” е оценена като по-силна и ефективна от всяка друга арабска армия. Експертите използват формулировките „хибридно водене на война” от Хизбула, или „комплексно ирегулярно водене на война”, което е нарастваща заплаха за израелските и американски въоръжени сили. Бунтовническата организация съчета-

---

31 Евгений Едуардович Меснер (1891–1974) е офицер-артилерист от Руската императорска армия и е един от крупните военни теоретици на 20-ти век. Започва да се занимава с научна работа от 20-те години на миналия век. През 50-те създава в Аржентина Институт за изследване на проблемите на войната и мира.

ва стари тактики с конвенционални военни тактики и модерни оръжейни системи. В изводите се посочват, че „недържавни актьори“ могат да водят конвенционална война и да я съчетават с други средства, а американските въоръжени сили трябва да се готвят едновременно както за конвенционална, така и за асиметрична война.

Днес „Хибридна война“ е най-модерната версия и форма на военен конфликт в който се използват всички познати на човечеството средствата и методи за унищожаване на противника с използването на най-новите технологии за водене на война. В света винаги има война, а въоръжената борба е само една от формите (фазите) на войната. Нейната същност е война на недържавни военни формации срещу държавата и без официалното участие на правителствени въоръжените сили по метода на въоръжено нашествие. Военните експерти описват новия начин на водене на война с термина „война на управлявания хаос“.

Технологията на „управлявания хаос“ без оглед на конкретния регион, в който се прилага, обикновено залага на следните елементи: информационните войни, кибератаките и шпионажа, корупционното управление, разпалването на националните и религиозни конфликти, стимулирането на различните форми на сектантство, прокарването на фалшиви ценности и ерозията на националните и културни основи на съответната общност. Целта на тази „мека“ агресия е преформатирането на неудобните държави, трансформацията на масовото съзнание, понижаване съпротивителния потенциал на обществото и неговата способност да се самоорганизира и лишаването му от историческа памет.

Във второто десетилетие на XXI-ви век ролята и значението на *концепцията за хибридна война* придоби особена популярност. Хибридна война си поставя за цел не унищожаване на противника, а силово завземане на властта в страната за преразпределение на ресурсите и ролята в обществото от новото правителство в интерес на друга страна. В съвременната война основната печалба не са ресурсите, територията или властта на победената нация, а новите промени в националния и менталитет. Победителят в тази война печели бъдеще за своята цивилизационна култура.

Целите на хибридна война са междинни и крайна. Междинните цели на хибридна война са създаване на неблагоприятна среда за сигурност, нанасяне на вреди или поражения, постигане на срив или неблагоприятен резултат в обекта на въздействие, а крайната цел на хибридна война е постигане на превъзходство над опонентна държава или група държави и налагане на собствената ценностна система. След постигането на крайната цел има ново преразпределение на сферите на влияние, на пазарите, суровините, енергийните източници, морското, въздушното и космическото пространство, териториите, населението и съюзите.

Хибридни войни, се водят между високо технологично развити противници, използващи асиметрични средства и методи за водене на въоръжена борба. В същността си хибридна война представлява различен тип нетрадиционна война, в която се използва уникална комбинация от заплахи за въздействие върху уязвимите места на противника.

Действията на Русия в и около Украйна показаха прилагането на сложен модел на държавно ръководена хибридна война, адресирана към отслабване на всички лостове на легитимната власт чрез синхронизирано продължително прилагане на натиск с използване слабостите за причиняване на разстройство на основните държавни институции.

Страните на въздействие се явяват противници и чрез осъществяваните въздействия и контра въздействия се намират в противоборство. Страните на въздействие в хибридна война са следните:

- *страна субект на въздействието* – приносителя (осъществителя) на въздействието;
- *страна обект на въздействието* – потърпевшия, засегнатия от въздействието.

Може да се очертаят от събитията в Украйна и Сирия няколко основни методи на хибридна война:

- въоръжено нашествие и традиционен сблъсък със смъртоносни оръжия;
- конфронтация в областта на дипломатията;
- провеждане на информационни операции;

- провеждане на психологически операции;
- финансовата и икономическа война;
- масово използване на кибератаки;
- жестоко технологично противоборство;
- идеологически сблъсък на културно и религиозно ниво;
- поведенческа война – целенасочено въздействие върху поведението на големи групи и структури в противостоящата страна, които са потенциални източници на заплаха;
- местни граждански конфликти съпроводени с терористични атентати, масови кланета, грабежи и страх. Тотална въоръжена борба срещу всички несъгласни, под лозунга на борба със съществуващия недемократичен режим или лидер.

Възможностите на войската се използват за бързо и ефективно внедряване и поддържане на контрол върху дадена територия на различни места и региони. Военните сили са необходими и за да гарантират новото национално статукво. В даден момент елемента военна сила може да включи и да допълни въздействието на невоенните инструменти, активирани преди това.

Възможните способи за водене на „хибридната война” са:

- разузнаване, контраразузнаване;
- оперативно проникване;
- информационни, дезинформационни, контрадезинформационни;
- идеологически;
- пропагандни;
- психологическо въздействие;
- демонстрационно-показни;
- преднамерено насочване на мигрантски потоци;
- някои видове тероризъм (технологичен, религиозно мотивиран, децентрализиран, енергиен, самоубийствен).

ХВ може да се прояви в следните области на въздействие:

- политика;
- икономика;
- институции и държавност;
- енергетика;
- финансова система;
- военна област;
- ресурси;
- екология;
- международни отношения;
- вътрешни работи;
- отношенията между социалните групи в рамките на държавата;
- духовните, религиозни и общообразователни устои;
- и много други;

Базови условия за успех в хибридната война:

- слабо правителство;
- международна изолация;
- разделение в обществото;
- икономика в упадък;
- слаби и деморализирани структури за сигурност;
- приятелски опозиционни сили;
- наличие на етническо или религиозно малцинство

Типични фази на хибридната война:

- *подготвителна* (продължава до няколко години) – изграждане на идеологическата, политическата и военна база за предстоящата агресия;
- *активна* (продължителност до 1 година) – осъществяване на скрита агресия;

– *заклучителна* (неограничена продължителност) – консолидиране позициите на агресора.

За хибридната война може да се посочат следните основни характеристики:

➤ *цивилизационна* – това е сблъсък на културно ниво за правото на съществуване на определен социум;

➤ *глобална* – води се навсякъде по света. Заявява се, че бъдещите войни трудно ще намерят непознат противник и непознато място за провеждане на бойните действия. Войната в условията на протичащата глобализация се води за правото на съществуване на отделните цивилизационни групи и се използват всички конвенционални и неконвенционални методи навсякъде по света до пълно унищожаване на противостоящата страна;

➤ *универсална* – налице е постоянно увеличаване на интензитета на всички фронтове и театри на войната, където противниците използват традиционни, нетрадиционни и хибридни стратегии, за да заплашват жизнените интереси на противостоящите сили. Армията е необходимо да бъде в постоянна готовност за всякакво развитие на ситуацията, навсякъде по света, с всякаква възможна структура на военни съюзи и формати;

➤ *хибридна* – използват се всички познати до сега средства и методи за водене на война;

➤ *дифузна* – взаимно проникване на организационна, технологична и информационна основа, т.е. това е пътят на война цивилизована, инстинктивна, от държавни организирани форми на въоръжена борба, регламентирани с военни закони и военна етика, до общ геноцид на хора на територията на противника;

➤ *всеобхватна* – наличие и на вътрешен враг;

➤ *инвазията* е от типа на мрежова война без контролен център;

➤ *недържавните сили* са срещу държавата и нейните институции;

➤ *прилагат се масово информационните и психологическите операции*;

➤ *масово използване на всички видове тероризъм* като част от общата стратегия за постигане на целите.

Хибридната война е военно-политическо явление. Тя включва пропагандни действия, разузнавателни действия и шпионаж, организиране на масови безредици в страната. Този вид война прави и „неконвенционален“ политически и икономически натиск върху държавата в международната политическа арена. Хибридната война е все още неясно и трудно разграничимо понятие. Въпреки това е налице тенденция за все по-голям фокус върху тази концепция както в публичното пространство, така и в експертните изследвания. Свидетели сме на прехвърляне на взаимни обвинения между водещите глобални сили за това коя от тях използва хибридната война и по какъв начин. Опитите за обяснение на почти всяко вътрешни проблеми (обикновен социален протест, изборни изненади, обществени разногласия, икономически проблеми и др.) биват прехвърляни върху евентуалния външен враг и използваните от него хибридни средства. Хибридната война се явява лесно обяснение и става отговор за причините за тези проблеми, което води до усещане за несигурност и постоянен конфликт.

Измеренията на „хибридната война“ са от местно към регионално и глобално ниво, а действията могат да бъдат насочени към постигане на цели от тактически до стратегически мащаб, които да променят (модифицират) политическа ситуация в държави или региони, вкл. чрез създаване на условия за повлияване на развитието на обществени, политически и/или икономически процеси.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА:

1. Алексей Фененко, Войните на бъдещето, списание „Геополитика“, януари 2018 г.
2. Нурышев Г.Н., Доктрины „управляемого хаоса“ в современной глобальной геополитике, Научный журнал НИУ ИТМО, Серия: „Экономика и экологический менеджмент“, 2014. № 1.
3. Петко Димов, Основни характеристики на оперативната среда и алгоритъм на хибридна война, списание „Военен журнал“, бр. 1, 2016 г.
4. Любомир Монов, Руският модел за хибридна война, списание „Военен журнал“, бр. 3, 2015 г.
5. Христов Н., Хибридните заплахи – новото предизвикателство пред сектора сигурност – Военен журнал, 2014, № 4, с. 102.;
6. Атанас Ст. Атанасов, Един вариант за динамично обучение на слушателите във Военна академия, ВА „Г.С.Раковски“, годишна конференция на факултет „Командно-щабен“, 2016 г., ISSN 1312-2991 с. 115 .
7. Илиан Алипиев ,Измененията в средата за сигурност и прилаганите нови форми, методи и средства за противоборство. Хибридна война, Проблеми на сигурността и реформа в сектора за сигурност, бр. 30, София 2015, ISSN 1314-5754.
8. Калоян Илиев, Станчо Станчев, Specifics of contemporary armed conflicts, International Scientific Conference факултет “А, ПВО и КИС октомври 2015, ISSN 2367-7902
9. Боян Хаджиев, Хибридна война – същност, предпоставки и противодействие, списание Икономически и социални алтернативи, бр. 2 2019 г., https://www.unwe.bg/uploads/Alternatives/Xadjiev11_Alternativi_BG_br_2_2019.pdf